

«Εν Σκιά»

Οι Ελληνικές αποικίες της Β. Αμερικής και του Ατλαντικού

1500 π.Χ. – 1500 μ.Χ.

Μια «Εν Σκιά» ιστορία 3000 ετών

Εισαγωγή

Αφορμή για το «Εν Σκιά» στάθηκε το εξής ερώτημα: το δυτικότερο νησί του συγκροτήματος των Φερόων ονομάζεται «Mykines». Από πού προκύπτει το όνομα αυτό, πότε και από ποιόν δόθηκε; Είναι δυνατό να σχετίζεται με το όνομα της πόλης των Μυκηνών; Και αν ναι, με ποιόν τρόπο;

Με βασικό εργαλείο τη γεωγραφική ανάλυση, το «Εν Σκιά», επιχειρεί να αποκωδικοποιήσει ταξιδιωτικές περιγραφές αρχαίων συγγραφέων όπως ο Πλούταρχος, ο Ησίοδος, ο Όμηρος, ο Πλάτωνας και ο Απολλώνιος Ρόδιος, οι οποίοι δίνουν στα έργα τους αναλυτικές αναφορές ταξιδιών ηρώων, όπως οι Αργοναύτες, ο Κρόνος, ο Ηρακλής και ο Οδυσσέας, στις «πέρα από τον ωκεανό» περιοχές, να τις τοποθετήσει στο σύγχρονο χάρτη και να τεκμηριώσει την ορθότητα των ισχυρισμών τους.

Το αποτέλεσμα επιφυλάσσει εκπλήξεις και απρόσμενους συσχετισμούς, προσφέροντας μια νέα, διαφορετική, εναλλακτική αλλά τεκμηριωμένη ανάγνωση μιας άγνωστης ιστορίας 3000 ετών.

Η Ωγγυία του Πλουτάρχου

Ο Πλούταρχος στο έργο του «Περὶ τοῦ ἐμφαινομένου προσώπου τῶ κύκλῳ τῆς Σελήνης», περιγράφει πολύ παραστατικά ταξιδιωτικές εμπειρίες στις «δυτικά από τη Βρετανία θάλασσες» αναφερόμενος μεταξύ άλλων και στο «μυθικό» νησί της «Ωγγυίας».

Με βασικό οδηγό τη γεωγραφική ανάλυση του κειμένου του Πλουτάρχου, το νησί-κλειδί της Ωγγυίας τοποθετείται στο χάρτη και ταυτοποιείται με το σημερινό νησί St. Paul στην είσοδο του κόλπου του Αγ. Λαυρεντίου στον Καναδά.

Στο έργο του Πλουτάρχου, σύμφωνα με την περιγραφή κάποιου ιερέα του Κρόνου ο οποίος μόλις είχε γυρίσει από την αμερικανική (όπως προκύπτει) ήπειρο, οι γύρω από την Ωγγυία περιοχές κατοικούνταν από Έλληνες οι οποίοι είχαν φτάσει από παλιά εκεί με τον Κρόνο και στη συνέχεια με τον Ηρακλή.

Τα ταξίδια του Οδυσσέα

Στην Ομηρική Οδύσσεια, η Ωγυγία είναι το νησί της Καλυψώς, της κόρης-ιέρειας του Άτλαντα. Η ταυτοποίηση του νησιού από το προηγούμενο κεφάλαιο, ξετυλίγει το κουβάρι του εντοπισμού στο χάρτη όλων των σταθμών του ταξιδιού του Οδυσσέα, οι οποίοι, όπως προκύπτει από την ανάλυση, βρίσκονται στο σύνολό τους στον Ατλαντικό ωκεανό.

Με δυο λόγια, σύμφωνα με την ανάλυσή μας, η Οδύσσεια πιθανολογείται ότι περιγράφει το ταξίδι προς και από την αμερικανική ήπειρο με στόχο, το πιθανότερο, το εμπόριο μετάλλων. Ο Οδυσσέας δεν έχει «χαθεί» στις θάλασσες, αλλά κατευθύνεται με ναυτική γνώση προς τις περιοχές των ελληνικών αποικιών στη Β. Αμερική (τις ίδιες με αυτές που αναφέρει ο Πλούταρχος μια χιλιετία μετά) όπου περνά οχτώ χρόνια πριν επιστρέψει πίσω στην «Ιθάκη».

Ο Όμηρος πλέκει αριστοτεχνικά μια γραφή που έχει διττή ανάγνωση, με στόχο να περιγράψει γεγονότα που έγιναν μεν στον Ατλαντικό, αλλά με τρόπο που σε πρώτη ανάγνωση να δίνεται η εντύπωση ότι αυτά έγιναν στο Αιγαίο, το Ιόνιο και τη Μεσόγειο. Ο πιθανός λόγος για την υιοθέτηση της «περίεργης» αυτής πρακτικής αναλύεται στον επίλογο του βιβλίου. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, τα παιχνίδια του Ομήρου με τα τοπωνύμια κρύβουν πολλές εκπλήξεις, όπως ενδεικτικά:

- Η Ομηρική Ιθάκη, όπως προκύπτει από την ανάλυση, δεν είναι η γνωστή Ιθάκη του Ιονίου αλλά, το πιθανότερο, το σημερινό νησί Faial των Αζορών, το οποίο ο Όμηρος ονομάτισε «Ιθάκη» προκειμένου να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της διττής ανάγνωσης στρέφοντας την προσοχή του αναγνώστη από τον Ατλαντικό, στο Ιόνιο. Η δε Ιθάκη (του Ιονίου) μάλλον δεν επιλέχτηκε τυχαία για να παίξει αυτό το ρόλο, αφού η θέση της την καθιστά το μοναδικό νησί στον ελλαδικό χώρο που πληροί όλες τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για την αμφίσημη αφήγηση.
- Στο Ομηρικό κείμενο γίνεται ρητή αναφορά στην κατοίκηση του σημερινού νησιού Prince Edward στον κόλπο του Αγ. Λαυρεντίου του Καναδά, από πληθώρα φυλών του αρχαιοελληνικού κόσμου: Αχαιούς, Κρητικούς, Κύδωνες, Δωριείς, Πελασγούς. Ο Όμηρος αναφέρεται στο νησί ως «Κρήτη», εκμεταλλευόμενος πιθανώς το ότι τα δυο νησιά έχουν παρόμοιο σχήμα, δίνοντας σε πρώτη ανάγνωση την εντύπωση ότι αφορά στη γνωστή Κρήτη του Αιγαίου. Προσεκτικότερη όμως ανάλυση, τοποθετεί τη συγκεκριμένη αναφορά στο εσωτερικό του κόλπου του Αγ. Λαυρεντίου.
- Ο παππούς του Οδυσσέα Αυτόλυκος, ζούσε στον Παρνασσό, όχι όμως αυτόν της Βοιωτίας αλλά, το πιθανότερο, στη χερσόνησο Inderøy, στην ευρύτερη περιοχή του Trondheim της Νορβηγίας, την οποία ο Οδυσσέας αποκαλεί «πατρική γη» και όπου το 18^ο μ.Χ. αιώνα καταγράφεται στο Νορβηγικό κτηματολόγιο η φάρμα με το όνομα «Παρνασσός» (μεταξύ δεκάδων άλλων με ονομασίες ελληνικής προέλευσης).
- Σύμφωνα με τις περιγραφές του Ομήρου αλλά και του Πλάτωνα, η περιοχή του Άδη πιθανολογείται ότι βρισκόταν στον Αρκτικό κύκλο, στο σημερινό νησί Svalbard της Νορβηγίας. Ο Πλάτωνας περιγράφει με εντυπωσιακή λεπτομέρεια τη φυσιολογία των ωκεάνιων ρευμάτων του Ατλαντικού, σε περιοχές που εκτείνονται από τον κόλπο του Μεξικού ως τον Β. Πόλο.
- Με βάση ενδείξεις που προκύπτουν από τοπωνύμια, πιθανολογείται ότι μεγάλο μέρος της σημερινής Μακαρονησίας (νησιωτικά συγκροτήματα στις Αζόρες, Μαδέρες, Κανάρια και Πράσινο Ακρωτήριο) είχαν εποίκιστεί από Αχαιούς.

- Τα *Ηλύσια Πεδία*, τα νησιά των *Μακάρων* και τα νησιά των *Εσπερίδων* τοποθετούνται, το πιθανότερο, στην περιοχή του κόλπου του Αγ. Λαυρεντίου του Καναδά.

Οι άθλοι του Ηρακλή

Η ταυτοποίηση των νησιών των Εσπερίδων και του Άδη στο προηγούμενο κεφάλαιο, ανοίγει το δρόμο για τη γεωγραφική ταυτοποίηση κάποιων από τους «άθλους» του Ηρακλή.

Συγκεκριμένα, κατά την αναζήτηση των «*μήλων των Εσπερίδων*» και τον «*βοδιών του Γηρυσόνη*», ο Ηρακλής, το πιθανότερο, επισκέφτηκε την περιοχή του κόλπου του Αγ. Λαυρεντίου, εκδοχή που επιβεβαιώνει την (πολύ μεταγενέστερη) αναφορά του Πλουτάρχου για την παρουσία του Ηρακλή στην περιοχή αυτή. Στον τελευταίο του δε άθλο, ο Ηρακλής μεταβαίνει στον Άδη προκειμένου να βρει τον Κέρβερο, περιοχή που έχουμε τοποθετήσει στο σημερινό νησί Svalbard της Νορβηγίας.

Οι Αργοναύτες

Με βάση τις γεωγραφικές ταυτοποιήσεις θέσεων και ναυτικών δρόμων στα προηγούμενα κεφάλαια, επιχειρείται η χάραξη της πορείας των Αργοναυτών η οποία αποτελεί πεδίο σύγχυσης και αντιδιαμετρικά διαφορετικών γεωγραφικών εκδοχών στις αναφορές διαφόρων συγγραφέων από την αρχαιότητα.

Βασιζόμενοι στις εκδοχές των αρχαιότερων συγγραφέων (Ομήρου, Ησιόδου, Μίμνερμου), χαράζουμε μια εναλλακτική εκδοχή της πορείας της Αργούς, σύμφωνα με την οποία η χώρα του *Αιήτη* όπου οι Αργοναύτες, αναζήτησαν το «*χρυσόμαλλο δέρας*» το πιθανότερο βρισκόταν στη σημερινή *Αϊτή* της Καραϊβικής. Κατά το δε ταξίδι της επιστροφής τους στην Ιωλκό, όπως προκύπτει από την ανάλυση με βάση την αναφορά του Ομήρου στην Οδύσσεια για την Αργώ, οι Αργοναύτες με τη συνοδεία και της Μήδειας επισκέφτηκαν τον κόλπο του Αγ. Λαυρεντίου και από εκεί συνέχισαν ακολουθώντας πορεία παρόμοια με αυτή του Οδυσσέα προς την Ιθάκη.

Η ανάλυση της πορείας των Αργοναυτών παρέχει ιδιαίτερα σημαντικά στοιχεία για την τεκμηρίωση ισχυρισμών του επόμενου κεφαλαίου.

Τα αποτυπώματα στη μεγάλη ήπειρο

Οι αφηγήσεις των Ελλήνων Κλασικών για ταξίδια στη «*μεγάλη ήπειρο*» θα μπορούσαν ίσως να θεωρηθούν φανταστικές αν δε διακρινόταν, ακόμα και σήμερα, αποτυπώματα της ύπαρξης των ελληνικών αποικιών στη Β. Αμερική.

Τα ίχνη αυτά πιθανολογείται ότι εντοπίζονται στα εξής (ενδεικτικά):

- Στις αναφορές των Ισλανδικών Σάγκα οι οποίες εξιστορώντας τις απόπειρες αποικισμού της περιοχής του κόλπου του Αγ. Λαυρεντίου από τους Βίκινγκς το 1000 μ.Χ. (πέντε αιώνες πριν τον Κολόμβο), αναφέρονται στους γηγενείς που συνάντησαν στην περιοχή αυτή, με το όνομα «*skra-eligni*», το δεύτερο συνθετικό του οποίου πιθανώς σχετίζεται με τη λέξη Έλληνες.

- Σε παραδόσεις και θρησκευτικές δοξασίες των Ινδιάνων που ήταν εγκατεστημένοι στις περιοχές οι οποίες φέρονταν να κατοικούνταν από Έλληνες, όπως της φυλής των Οτζίμπουε οι οποίοι αναφέρουν ως προπάτορές τους, πέντε όντα τα οποία στο μακρινό παρελθόν ήρθαν από τον ωκεανό και τους δίδαξαν τη θρησκεία του «Medawe», η οποία επιμηκύνει τη ζωή μέσω της χρήσης των φαρμακευτικών βοτάνων, οι δε θρησκευτικοί τους αρχηγοί οι οποίοι γνωρίζουν τη βοτανική τέχνη ονομάζονται «Medas». Η προφανής συνάφεια του ονόματος της Μήδειας με τους φαρμακευτές *Medas*, ενισχύεται από το ότι η Μήδεια συνοδεύοντας την Αργώ, φέρεται να πέρασε από την περιοχή του κόλπου του Αγ. Λαυρεντίου, στην οποία στα πολύ παλιά χρόνια ήταν εγκατεστημένη η φυλή των Οτζίμπουε.
- Στη φυτογεωγραφία συγκεκριμένων θεραπευτικών βοτάνων των περιοχών που φέρονται να κατοικούνταν από Έλληνες. Βότανα όπως η *Ιδαία βάτος*, ο *θάψος*, η *Καλαμίνθη* και άλλα, τα οποία ενώ δεν είναι ενδημικά στην αμερικανική ήπειρο, και σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη δε θα μπορούσαν να είχαν φτάσει εκεί πριν την άφιξη του Κολόμβου, βρίσκονται να χρησιμοποιούνται παραδοσιακά από φυλές Ινδιάνων με τρόπο αντίστοιχο με τις συνταγές του Διοσκουρίδη.
- Στους χάρτες και τις γραπτές αναφορές των πρώτων εξερευνητών της μετα-Κολομβιανής εποχής (15^ο αιώνα) και, ιδίως, των Γάλλων ιεραποστόλων, όπου μεταξύ άλλων απαντώνται τα τοπωνύμια «*Thessalon*» και «*Minoa*» με προφανείς ομοιότητες με τις λέξεις «*Θεσσαλία*» και «*Μίνωας*».
- Σε ονομασίες των Ινδιάνων όπου συναντάμε τα ονόματα «*Mixinen*» (αρχηγός της φυλής Οτζίμπουε) και «*Mishine-macki*» (όνομα φυλής), με προφανείς ομοιότητες με το όνομα «*Μυκήνες*», το όνομα της φυλής των «*Illini*» (φυλή εγκατεστημένη στο σημερινό Ιλινόις), με προφανείς ομοιότητες με το όνομα «*Έλληνες*», καθώς και πληθώρας άλλων παραδειγμάτων όπου ονόματα φυλών προσομοιάζουν τα ονόματα «*Αθήνα*», «*Αττική*», «*Μίνωας*», «*Ναυς*», κ.ά.
- Σε ονόματα θεοτήτων, όπως του θεού του πολέμου στις φυλές των Χιούρον και των Ιροκουά που ονομάζονταν «*Areskouï*» και «*Agreskoue*» αντίστοιχα, ονομασίες στις οποίες οι Γάλλοι ιεραπόστολοι αναγνώριζαν κοινή ρίζα με το όνομα του θεού «*Άρη*», και της γυναικείας θεότητας «*Aataentsic*» η οποία εμφανίζεται και με τις εναλλακτικές γραφές «*Atahentsic*» και «*Athensique*», που προσομοιάζουν το όνομα της *Αθηνάς*.
- Σε ονομασίες αστερισμών, όπου οι Οτζίμπουε «βλέπουν» στον ουρανό παρόμοιους σχηματισμούς αστερισμών με αυτούς της αρχαιοελληνικής παράδοσης, κάποιους δε, τους ονοματίζουν με παρεμφερείς ονομασίες.

Η πιθανότητα για καθεμιά από τις παραπάνω ενδείξεις να υποδηλώνει πολιτιστική επαφή μεταξύ των φυλών Ινδιάνων και αρχαιοελληνικού στοιχείου, δεν είναι αμελητέα, η εμφάνισή τους όμως όλων μαζί ταυτόχρονα στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, αυξάνει κατά πολύ την πιθανότητα μιας τέτοιας υπόθεσης.

Στα ίχνη της Ατλαντίδας

Μέσα από τη ανάλυση των προηγούμενων κεφαλαίων δημιουργείται η εύλογη απορία: γιατί μια τέτοια μεγάλη προτίμηση στην περιοχή του κόλπου του Αγ. Λαυρεντίου; Κρόνος και Ηρακλής, κατά τον Σύλλα, Αργοναύτες, Οδυσσέας και Ραδάμανθης κατά τον Όμηρο, επισκέφθηκαν την περιοχή, αφήνοντας πίσω τους κληρονομιά αποίκων, τα δε *Νησιά των Μακάρων*, φαίνεται διαχρονικά να τοποθετούνταν εκεί. Τί το ιδιαίτερο είχε αυτή η περιοχή;

Συνδυάζοντας τα στοιχεία του μυθολογικού προφίλ της Καλυψώς με σύγχρονες παλαιοντολογικές μελέτες για την περιοχή του κόλπου του Αγ. Λαυρεντίου, οι οποίες αποτυπώνουν την εκτιμώμενη διακύμανση του αναγλύφου της περιοχής στο μακρινό παρελθόν (από το 11000 π.Χ.), και τέλος τα κείμενα των διαλόγων «*Τίμαιος*» και «*Κριτίας*» του Πλάτωνα όπου γίνονται αναλυτικές αναφορές στην Ατλαντίδα, προκύπτουν ισχυρές ενδείξεις, για το ότι η θρυλική Ατλαντίδα βρισκόταν στη περιοχή αυτή, και συγκεκριμένα ότι το σημερινό συγκρότημα νησιών Madeleine είναι το απομεινάρι του προ πολλού χαμένου νησιού. Η δε Ωγυγία (νησί St. Paul), τεκμηριώνει μάλλον την ονομασία της ως επίσης απομεινάρι της πανάρχαιας αυτής γης.

Επιμύθιο

Συνοψίζοντας τα κύρια σημεία του «ταξιδιού» που διανύθηκε, στο κεφάλαιο αυτό επιχειρούνται απαντήσεις σε ερωτήματα που είχαν εγερθεί στην πορεία της εξιστόρησης, καθώς και σε άλλα που εύλογα προκύπτουν όπως τα παρακάτω:

- Γιατί ο Όμηρος και άλλοι συγγραφείς επιλέγουν αμφίσημη, «συγκεκαλυμμένη» ή ακόμα και παραπλανητική γραφή;
- Ποιοι είχαν τη γνώση των ναυτικών δρόμων; Ποιος ο ρόλος των «μυστηρίων» στη διαμοίραση αυτής της γνώσης;
- Πότε μπορεί να έγινε ο πιθανολογούμενος εποικισμός της αμερικανικής ηπείρου από φυλές του αρχαιοελληνικού κόσμου;
- Τί ήταν αυτό που προσέλκυσε την προσοχή των εποίκων στις συγκεκριμένες περιοχές;
- Πότε και γιατί χάθηκε η γνώση για τα υπερατλαντικά ταξίδια στη «μεγάλη ήπειρο»;